

Efter offentliggørelsen af bogen er der tilføjet en præcisering på side 12 med rød skrift 15. august 2013.

De unges levevilkår

Af Preben Etwil

Indledning

Denne temartikel giver et indblik i udviklingen i de unges levevilkår i Danmark i det seneste tiår. Levevilkår kan dække mange forskellige aspekter af tilværelsen. Her belyses de unges bosætning, tilknytning til uddannelse og arbejdsmarkedet, indkomst og forbrug samt kriminalitet. Afslutningsvis kan du læse om en række andre muligheder for at belyse unges forhold i Danmark og internationalt.

Unge mellem 18 og 27 år befinder sig i overgangen fra børn til voksne. De frigør sig fra deres forældre: flytter hjemmefra, tjener egne penge og får et selvstændigt økonomisk råderum. De etablerer sig som enlige eller par og begynder – og når måske også at afslutte – en erhvervsuddannelse.

Omkring 20-årsalderen flytter de fleste unge hjemmefra og bor i og omkring de store byer. Denne udvikling har været relativ stabil i de seneste ti år. De unge får i stigende grad en længerevarende uddannelse og fravælger traditionelle erhvervsuddannelser. Unge der tager en længerevarende uddannelse starter typisk med en lav indkomst, men overhaler indkomstmæssigt deres jævnaldrende på arbejdsmarkedet omkring 27-årsalderen. Unge, der har taget en studentereksamen, har som regel gennemført deres erhvervskompetencegivende uddannelse efter otte-ni år. De unge, der er på SU, supplerer i væsentlig grad deres indkomst med erhvervsarbejde. Over halvdelen af deres indkomst stammer fra erhvervsarbejde, men andelen er mindre end for ti år siden.

Fra 2000 til 2010 er de unges andel af indkomsterne faldet mere end deres andel af forbruget. De unge forbruger en relativt større del af deres indkomst end gennemsnittet på husleje, transport, restaurantbesøg og elektronisk udstyr. Derimod forbruger de relativt mindre end gennemsnittet på alkohol, afbetaling på ejerboliger samt medicin og briller.

Under den økonomiske krise er de unge i stigende grad kommet på offentlig forsørgelse, da de har haft problemer med at finde ledige job på arbejdsmarkedet. De unge, der er på kontanthjælp, er gennemgående mere arbejdsmarkedsparate end gennemsnittet af kontanthjælpsmodtagere. Stigningen i de unges arbejdsløshed har været større end resten af befolkningens, og de unge arbejdsløse er blevet aktiveret i langt højere grad end andre arbejdsløse.

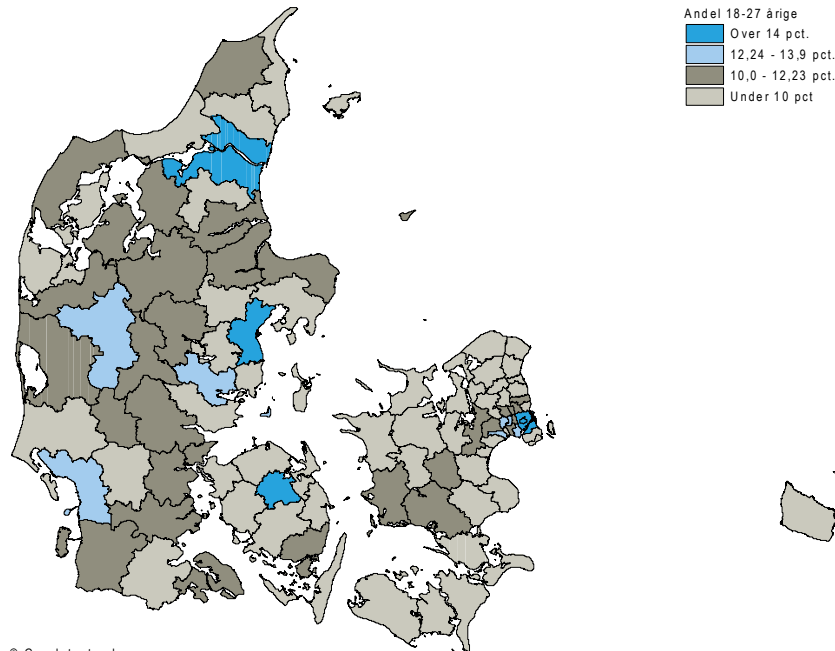
De unge – især de unge mænd – er mere kriminelle end resten af befolkningen. Især er de overrepræsenteret med hensyn til overtrædelser af straffeloven. Unge efterkommere med indvandrerbaggrund dømmes oftere for kriminalitet end resten af befolkningen, mens indvandrere generelt er på niveau med de øvrige danskere.

De unge bor i byerne

Andelen af unge 18 til 27-årige har i de seneste ti år stort set været konstant på lige over 12 pct. af befolkningen. De unge er geografisk fordelt meget ulige. Der er tyndt befolket af unge mennesker i danske ø-kommuner som Læsø (3,9), Samsø (4,9) og Fanø (5,4), mens store uddannelseskommuner som Aalborg (17,2), København (20,4) og Århus (21,2) er de store trækplastre, når det gælder unges bosætning. Placering af uddannelsessteder spiller en stor rolle for de unges valg af bopælskommune. Rigtig mange unge, der bor uden for de store uddannelsesbyer, flytter tættere på uddannelsesstederne. Kommunerne rundt om København samt Esbjerg, Herning og Horsens, der også er store uddannelsesby-

er, kommer i næste række, når man ser på ungeandelen af indbyggere i kommunen.

De 18-27-åriges bosætning i 2012

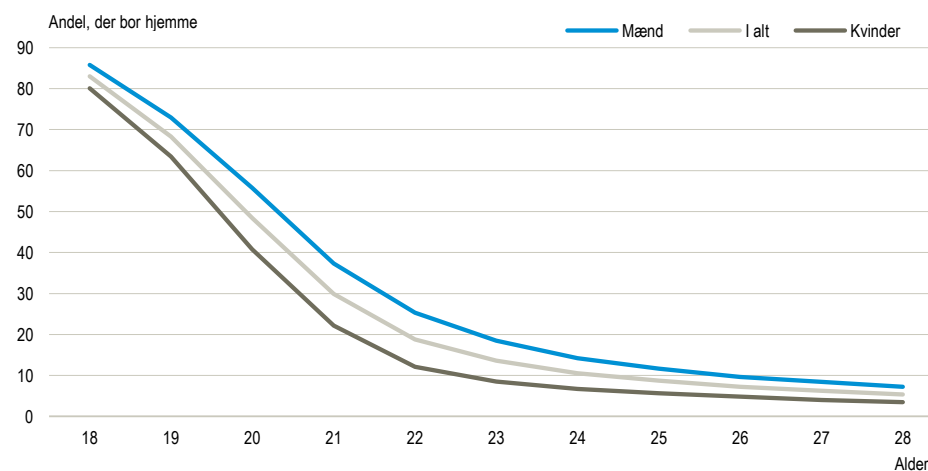

I 2012 havde 86 af landets i alt 98 kommuner en ungeandel under landsgennemsnittet på 12,2 pct. I 55 kommuner udgør unge mindre end 10 pct. af befolkningen. Det vidner om, at større uddannelsesbyer er med til at udtynde landdistrikterne.

Unge kvinder flytter først hjemmefra

De unges selvstændiggørelse starter blandt andet med, at de flytter hjemmefra for at prøve kræfter med voksenlivet.

Andel hjemmeboende i 2012 fordelt på køn

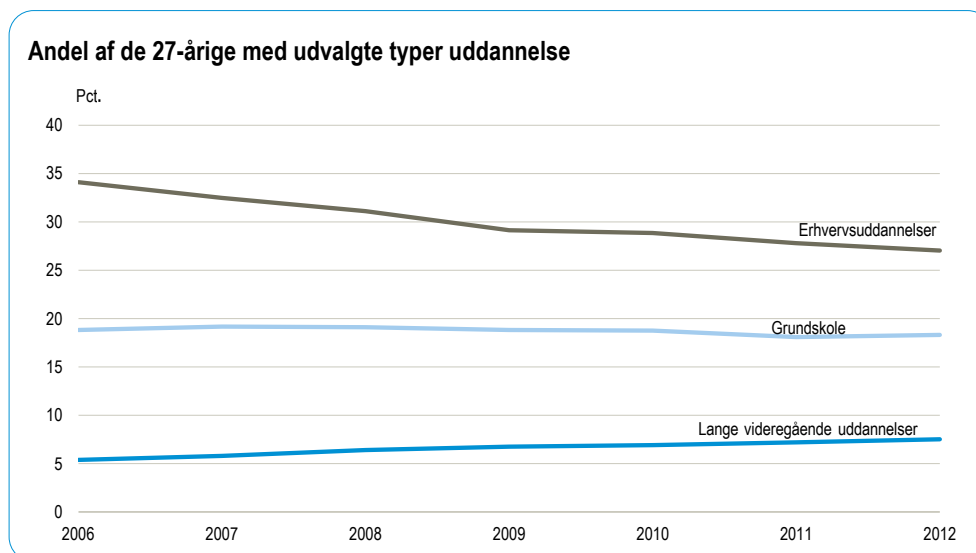

Fraflytningen tager kraftigt til i 19-årsalderen, og når de unge er omkring 20 år, bor mere end halvdelen for sig selv. Ved 25-årsalderen er mere end 90 pct. flyttet hjemmefra. Mønsteret har ikke ændret sig nævneværdigt i de seneste ti år.

Undersøgelser viser, at det ikke er helt ualmindeligt, at unge, der er flyttet hjemmefra, flytter hjem igen for en kortere periode.

Færre vælger erhvervsuddannelser, flere vælger lange uddannelser

Det har i mange år været et stærkt politisk ønske, at så mange som muligt fik en uddannelse, og at dem, der gik i gang, blev færdige hurtigst muligt.

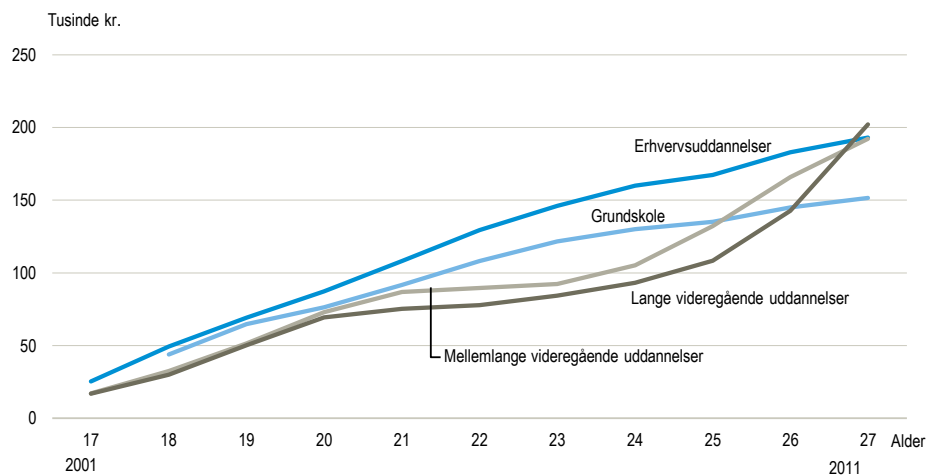
Når unge er 27 år, er der stadig lidt under 20 procent, der kun har fået en grundskoleuddannelse – altså ufaglærte. Denne andel har været relativt stabil i de senere år. Andelen af de 27-årige, der har fået en håndværkerlignende uddannelse (erhvervsuddannelse), er faldende. I 2006 havde 34 pct. af de 27-årige en erhvervsfaglig grunduddannelse. Denne andel var faldet til 27 pct. i 2012. I samme periode er andelen, der har taget en akademisk uddannelse (lang videregående uddannelse), steget fra 5,4 pct. til 7,5 pct.

Akademisk uddannede overhaler jævnaldrendes indkomster som 27-årige

Uddannelsesvalg har en betydning for de unges fremtidige indkomstmuligheder. Mens studerende i studieårene ofte tjener mindre end deres jævnaldrende på arbejdsmarkedet, har de en stigende indkomst efter endt uddannelse.

Hvis man følger en enkelt årgang, der er født i 1984, fra 2001 til 2011, kan man se, at personer, der i 2011 kun havde en grundskoleuddannelse, har haft en højere gennemsnitlig indkomst end personer med en mellemlang eller lang videregående uddannelse, helt frem til 25-26-årsalderen. Men indkomststigningen for de grundskoleuddannede aftager omkring 23-årsalderen. Den akademisk uddannede, der kommer fra et relativt lavt indkomstleje i 23-24-årsalderen, hvor vedkommende stadig er under uddannelse, passerer allerede omkring det 27. år den grundskoleuddannede, håndværkeren og den mellemuddannede indkomstmæssigt.

En årgang 1984'ers indkomstudvikling fra 2001 til 2011

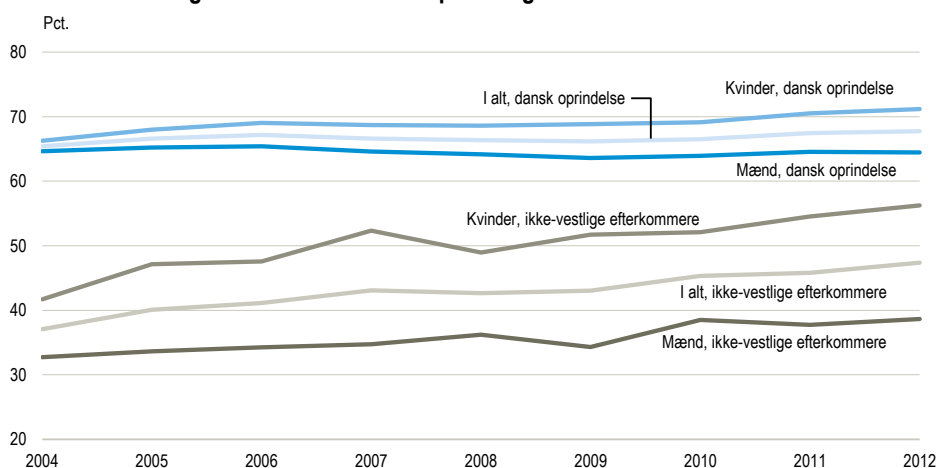

Flere kvindelige efterkommere får en uddannelse

Lidt under 70 pct. af de 27-årige med dansk oprindelse får en erhvervskompetencegivende uddannelse. Niveauet har stort set været stabilt lige siden 2004. Blandt efterkommere med ikke-vestlig baggrund i samme aldersgruppe er andelen steget fra 37 pct. i 2004 til 47 pct. i 2012.

Den stigende andel med en erhvervskompetencegivende uddannelse skyldes primært, at flere kvinder uddanner sig. De uddanner sig både i højere grad end tidligere og længere end mændene. Blandt mænd med dansk oprindelse har andelen, der får en uddannelse, været stagnerende de seneste år, mens den uddannede del af de mandlige efterkommere med ikke-vestlig baggrund kun er steget moderat fra et i forvejen meget lavt udgangspunkt. Kønsforskellen er især stor – og stigende – blandt efterkommere.

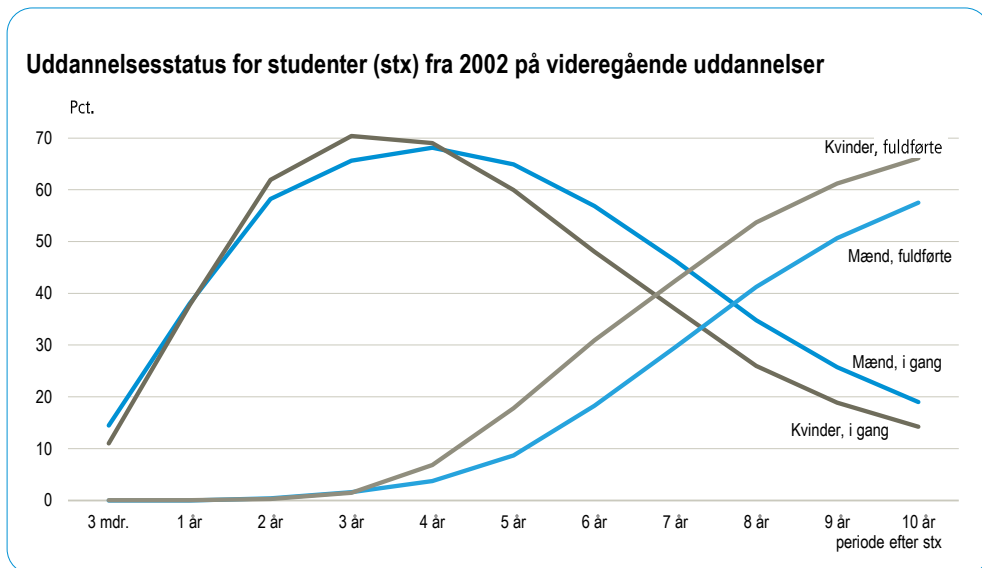
Andel af de 27-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse

Flest kvinder færdige ti år efter studentereksamen

Det er en bred politisk målsætning, at studenter kort tid efter at have fået studenterhuen påbegynder og færdiggør en erhvervskompetencegivende uddannelse. Følger man fx en årgang studenter (stx) fra 2002, er 70 pct. af kvinderne tre år efter deres eksamen i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Efter ti år er omkring 80 pct. af en studenterårgang enten i gang med eller har afsluttet en erhvervskompetencegivende uddannelse. Omkring 65 pct. af kvinderne har ti år efter deres studentereksamen gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens dette kun gælder lidt under 60 pct. af mændene.

De unge forbruger anderledes end resten af befolkningen

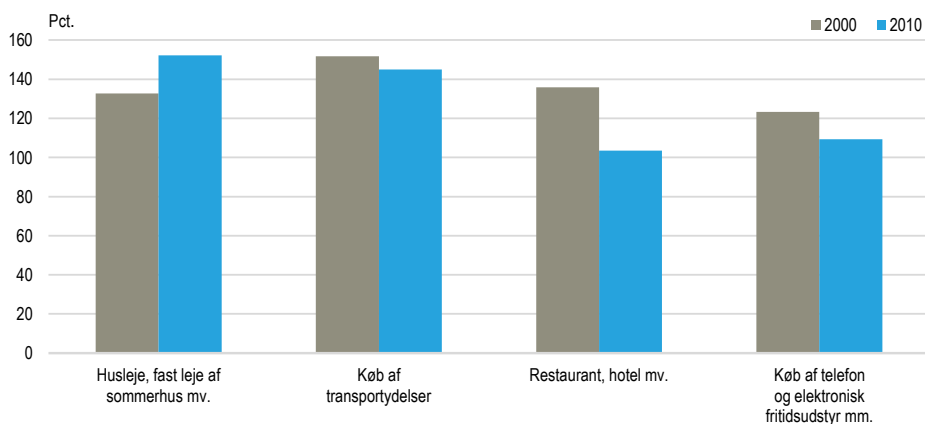
De unges indkomst- og forbrugsmønstre er for manges vedkommende vævet ind i forældrenes økonomi. Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse måler danskernes forbrug. Den omfatter dog kun unge med en såkaldt selvstændig husholdning, dvs. unge der ikke bor hjemme, på institution eller kollegium. Og da det først er omkring 25-årsalderen, at mere end 90 pct. af de unge er flyttet hjemmefra og dermed har fået en selvstændig økonomi, bygger dette afsnit på de 25-27-åriges forbrug.

De unges husholdninger havde både i 2000 og i 2010 en samlet disponibel indtægt (til forbrug og opsparing), som udgjorde 73 pct. af gennemsnittet for alle husholdninger.

Forbruget er også relativt stabilt. De 25-27-åriges forbrug lå både i 2000 og 2010 på 82 procent af befolkningens gennemsnitlige forbrug. Men da de unge gennemsnitligt bor færre i en husholdning end befolkningen generelt, er forskellene i den enkeltes forbrugsmuligheder mindre.

De unges forbrugsmønstre adskiller sig dog en del fra, hvordan den øvrige befolkning sammensætter forbruget. De unges indtægter er mindre end gennemsnittet, men de bruger en relativt større del af den på husleje til leje- og andelsboliger, transportydelser (ikke biler, men typisk offentlig transport), restaurantbesøg samt udgifter til telefon og elektrisk udstyr. De unges udgifter til telefon og elektronisk fritidsudstyr er dog faldet relativt i forhold til 2000. Da hele befolkningens udgifter til elektronik er steget i perioden, dækker udviklingen over, at det var de unge, der i første omgang købte elektronisk udstyr i stort omfang, hvorefter resten af befolkningen sidenhen har fulgt trop. De unge har dermed – som det ses inden for mange nyere forbrugsområder – været *first movere* på dette område.

De 25-27-åriges relative merforbrug

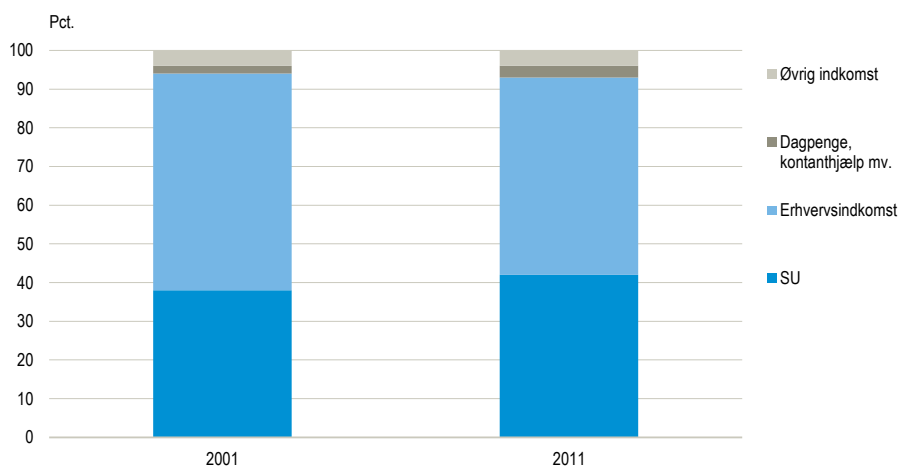
De unge bruger både relativt og absolut mindre end gennemsnittet af befolkningen på alkoholiske drikkevarer, afbetaling på ejerboliger (da de ofte bor til leje), samt udgifter til medicin og briller.

For eksempel forbrugte de unge familier i gennemsnit 3.500 kr. om året på alkoholiske drikke i 2000 mod 4.900 kr. i samtlige familier. I 2010 var beløbet for de unge steget til 3.800 kr. mod 4.600 kr. for alle familier. Man skal dog her igen være opmærksom på, at de unge familier størrelsesmæssigt er mindre end gennemsnitsfamilien.

Statens Uddannelsesstøtte (SU) står ikke alene

Udgifterne til SU er vokset betragteligt siden 2001, hvor 245.000 personer tilsammen modtog 6,7 mia. kr. I 2011 var dette tal vokset til, at 388.000 personer tilsammen modtog 14,9 mia. kr. Der er både flere, der modtager SU, og modtagerne får et større beløb på grund af højere takster. Alligevel udgør SU'en stadig under halvdelen af de unge uddannelsessøgendes samlede indkomst.

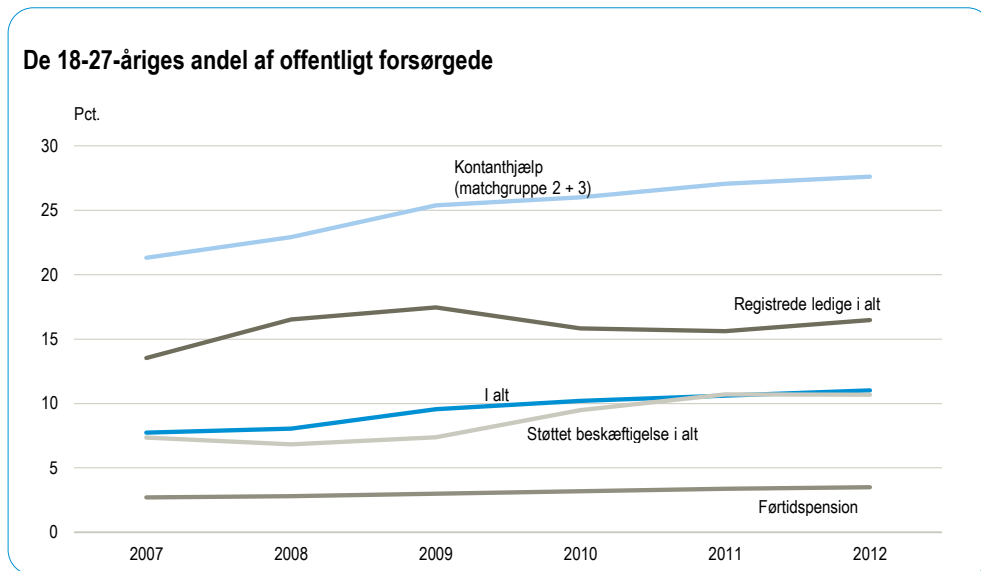
Indkomster for uddannelsessøgende mellem 18-27 år, der modtager SU

SU-andelen af de unge uddannelsessøgendes indkomst er vokset fra at udgøre 38 pct. af den samlede indkomst i 2001 til 42 pct. i 2011. Så selv med en forhøjet SU i perioden, har de unge et betydeligt omfang af supplerende indkomst.

Flere unge er kommet på offentlig forsørgelse

Siden den økonomiske krise slog igennem omkring 2008, har stadig flere haft svært ved at forblive på arbejdsmarkedet. Antallet af mennesker i den erhvervsaktive alder, der er på offentlig forsørgelse, er steget 5 pct. fra 794.000 i 2007 til 832.000 i 2012. Men blandt de unge er andelen steget mere, hvilket indikerer, at krisen i høj grad har ramt de unge på vej ind på arbejdsmarkedet. I 2007 var 61.000 unge på 18 – 27 år på offentlig forsørgelse. Dette tal var i 2012 steget til 92.000 personer, en stigning på næsten 50 pct. I denne forbindelse skal det huskes, at disse tal *ikke* dækker uddannelsessøgende på SU.

Hvor de unge i 2007 udgjorde 8 pct. af alle på offentlig forsørgelse, var andelen steget til 11 pct. i 2012. I starten af perioden udgjorde de unge en stærkt stigende andel af de arbejdsløse (nettoledige, se afsnittet *Stigende ungdomsarbejdsløshed* nedenfor), men de unges andel faldt omkring 2009. Dog ligger ungdomsledigheden stadig højere i 2012 end i 2007.

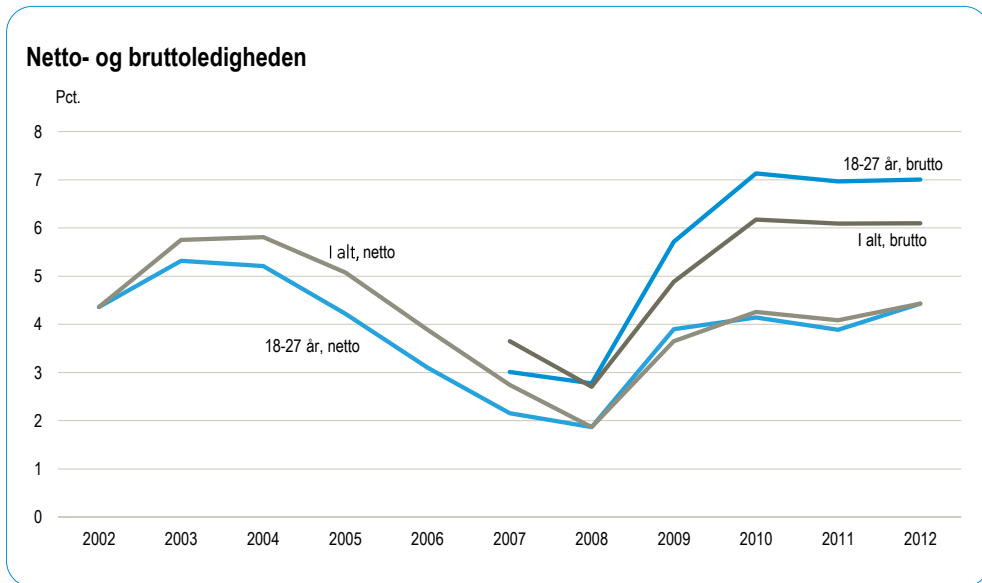
I kølvandet på den økonomiske krise er et stigende antal unge kommet på kontanthjælp. **I 2007 var 21 pct. af de ikke-aktiverede kontanthjælpsmodtagere i matchgruppe 2 og 3 unge mellem 18-27 år. Dette tal var i 2012 steget til 28 pct. Ud af samtlige kontanthjælpsmodtagere udgjorde de 18-27-årige 24 pct. i 2007, mens dette steg til 30 pct. i 2012.**

Andelen af unge kontanthjælpsmodtagere, som vurderes umiddelbart arbejdsmarkedsparete, er væsentlig større end for befolkningen som helhed. Under krisen er andelen af arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere faldet for alle, dog mest for de unge.

Stigende ungdomsarbejdsløshed

Nettoledigheden faldt fra et højdepunkt på 5,8 pct. i 2004 til et lavpunkt på 1,8 pct. af arbejdsstyrken i 2008. *Nettoledighed* omfatter personer, der modtager dagpenge fra en a-kasse, og jobklare kontanthjælpsmodtagere, mens *bruttoledighed* også omfatter de registrerede aktiverede, som skønnes at være jobklare. Med den økonomiske krise fra og med 2008 kom der en gradvis stigning i nettoledigheden, så den i 2012 lå på 4,4 pct. af arbejdsstyrken.

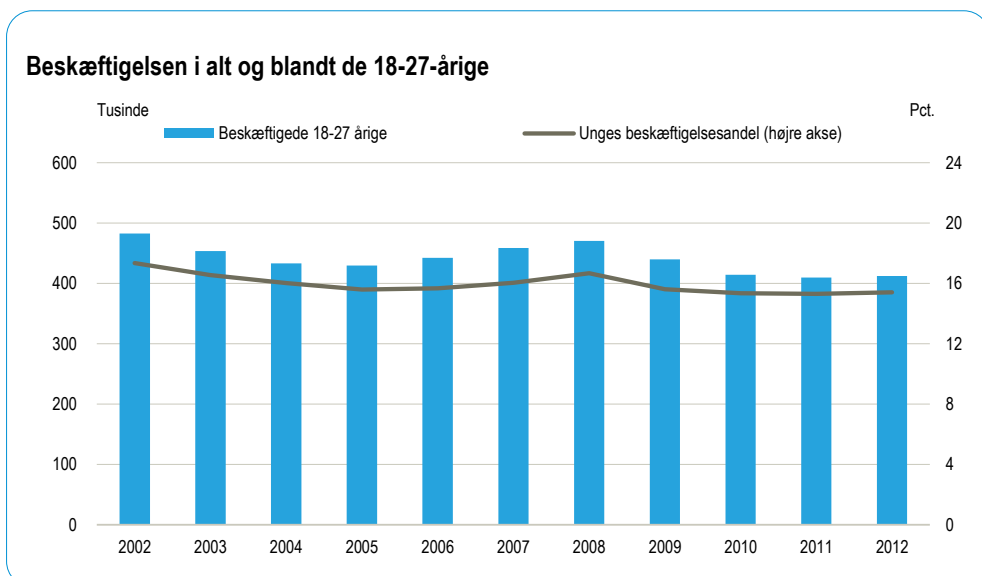
Der er ikke den store forskel i udviklingen i nettoledigheden mellem de unge på 18 til 27 år og til det samlede arbejdsmarked. Når ledigheden går ned, omfatter det også de unge, og omvendt når ledigheden generelt går op, bliver de unge også ramt.

Forskellen ligger primært i bruttoledigheden. De unges ledighed er fra bundniveauet i 2008 til i dag steget mere end ledigheden på resten af arbejdsmarkedet. Det skyldes, at langt flere af de arbejdsmarkedsparete arbejdsløse unge bliver aktiveret i forhold til resten af de arbejdsløse. Antallet af aktiverede unge steg fra 2008 til 2012 med 173 pct., hvilket skal sammenholdes med, at det samlede antal arbejdsmarkedsparete aktiverede i samme periode steg med 91 pct.

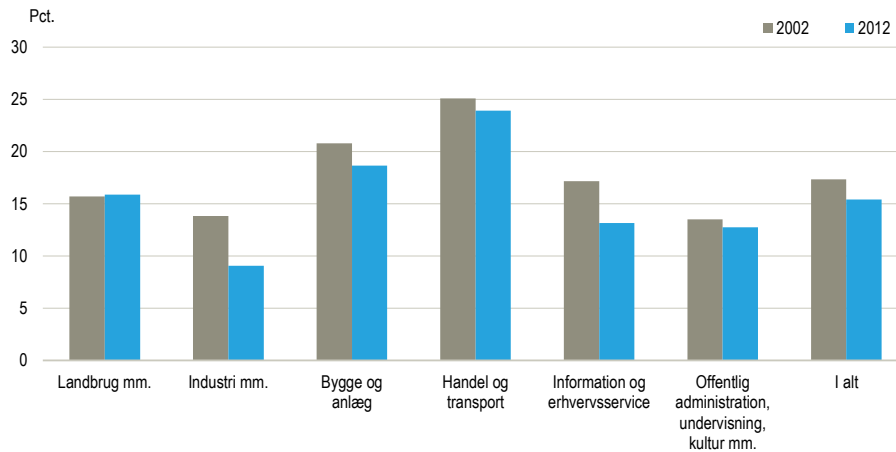
Unge ramt særligt hårdt af den økonomiske krise

Beskæftigelsen toppede for hele arbejdsmarkedet i 2007 med 2,7 mio. beskæftigede, mens de 18-27-åriges beskæftigelse toppede et år senere med 0,5 mio. beskæftigede. I 2012 var den samlede beskæftigelse faldet til 2,5 mio. personer, mens den for de 18-27-årige var faldet til 0,4 mio. personer. Der er dermed forsvundet 184.000 arbejdspladser fra hele arbejdsmarkedet siden 2007. Heraf er 58.000 arbejdspladser for unge mellem 18 og 27 år forsvundet. Mens det samlede arbejdsmarked har mistet 6,4 pct. af deres arbejdspladser, har de unge mistet 12,4 pct. og dermed en dobbelt så stor andel. De unge er altså beskæftigelsesmæssigt blevet ramt særligt hårdt under den økonomiske krise i forhold til det samlede arbejdsmarked. Ungeandelen af de beskæftigede er dermed faldet fra 17 pct. i 2008 til 15 pct. i 2012, hvilket også presser flere over i uddannelse.

Brancher inden for handel og transport har den største andel af unge beskæftigede, men ungeandelen er faldet fra 25 pct. i 2002 til 24 pct. i 2012. Andelen af unge i industrien er faldet voldsomt fra 14 pct. til 9 pct. i perioden, mens andelen af unge i landbruget forblev relativt konstant på ca. 16 pct.

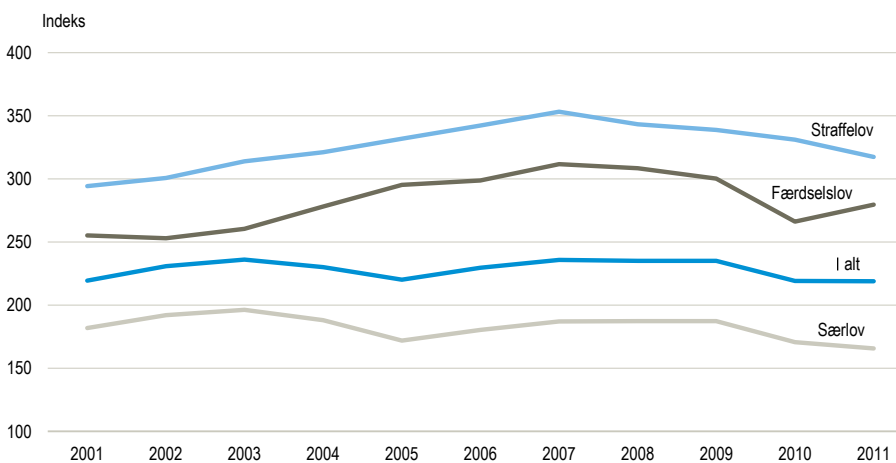
De 18-27-åriges beskæftigelsesandel i brancher

De unge er mere kriminelle end resten af befolkningen

I forhold til kriminaliteten i hele befolkningen er de 18-27 årige mere end dobbelt så kriminelle.

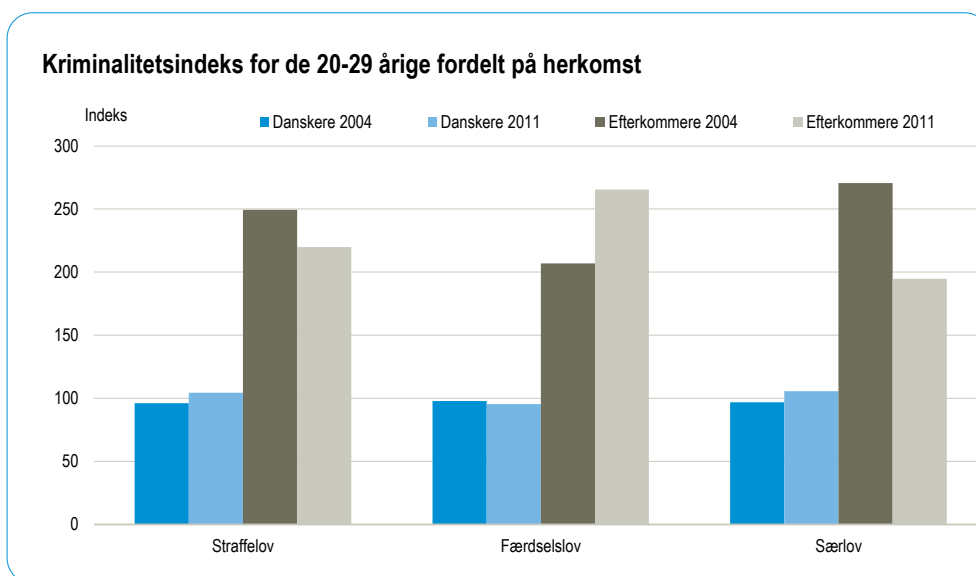
18-27-åriges overkriminalitet i forhold til befolkningen som helhed

Overrepræsentationen af unge er især stor inden for straffelovsafgørelser, der bl.a. dækker sædlighedsforbrydelser og vold. I 2001 var denne form for kriminalitet tre gange større for de 18-27-årige end for befolkningen som helhed. Merkriminaliteten steg frem til 2007, hvorefter den er faldet lidt. Inden for særlovene, der bl.a. dækker euforiserende stoffer og våbenovertrædelser, er kriminaliteten blandt unge stadig høj – op til dobbelt så høj som for den øvrige befolkning. Her er de unges merkriminalitet dog betydelig mindre end for straffelovsovertrædelsens vedkommende.

Efterkommere af indvandrere er overrepræsenteret i statistikkerne, mens indvandreres kriminalitet ligger lige under niveauet for personer af dansk her-

komst. Opgørelsen er korrigeret for forskelle i gruppernes sociale og økonomiske status.

Efterkommere udøver 2,5 gange så meget voldskriminalitet som jævnaldrende danskere. Denne andel faldt en smule fra 2004 til 2011, men ligger fortsat mere end dobbelt så højt som for personer af dansk herkomst. Der er også sket et fald i efterkommernes overtrædelser af særlovene.

Til gengæld er der en stigning både i ejendoms- og færdselslovs-kriminaliteten blandt efterkommere. Den mest markante stigning i efterkommernes overrepræsentation ses inden for overtrædelse af færdselslovene.

Vil du vide mere?

Til denne artikel er der udvalgt nogle centrale sider af de unges levevilkår i Danmark. Er du blevet nysgerrig efter at vide mere, kan du blandt andet søge og sammensætte tal om unge opgjort på alder i Danmarks Statistiks database www.statistikbanken.dk. Blandt nyere undersøgelser kan i øvrigt nævnes, at SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har udgivet publikationen *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2010* om 3-19-årige, som kan hentes på deres hjemmeside www.sfi.dk. De lidt ældre 15-24-årige og deres (mis-)trivsel er emnet for rapporten *Når det er svært at være ung i Danmark*, som er udgivet af CEFU, Center for Ungdomsforskning i 2011.

For europæiske sammenligninger har EU's statistiske kontor Eurostat i 2009 udgivet publikationen *Youth in Europe – a statistical portrait*. Du kan udtrække nyere tal opdelt på alder i Eurostats omfangsrige database på hjemmesiden <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. Har du brug for hjælp til databasen, kan du kontakte Danmarks Statistiks Informationsservice på bib@dst.dk eller telefon 39 17 30 30.